

Nr 17/1995

Jämställdhet, men inte feminism

- 600 unga kvinnor om kvinnosaken

Bodil Bryntesson

Förord

Jämställdhetsdebatten domineras idag av några få kvinnor med i stort sett samma åsikter. Instämmer unga kvinnor i de krav som ställs av dessa proffsdebattörer?

Bodil Bryntesson, som studerar svenska vid Stockholms universitet, har genomfört en enkätundersökning bland 600 gymnasietjejer på tre skolor för att få en bild av hur feminismen uppfattas i den unga generationen.

Svaren är på flera sätt uppseendeväckande. Hela 67 procent förknippar feminism med vänsterpolitik och 60 procent anser feminismen som oattraktiv. Bara 3 procent betraktar sig själva som feminister. De förklaringar som framgår av genomförda djupintervjuer är att feminism spontant upplevs som extrem, överdriven, pessimistisk och allt för konfliktinriktad.

De unga kvinnorna visar sig också tveksamma till om kvotering är rätt väg till jämställdhet.

Varför tar inte borgerligheten vara på den optimism unga kvinnor känner i jämställdhetsfrågan, undrar rapportförfattaren.

Dick Erixon
Projektledare

Innehåll

Inledning.....	3
Vad är feminism?	4
Särart- eller likhetsfeminism	4
Feminister med stora politiska skillnader	7
Historik	12
Kvinnorörelsens uppkomst	12
Kvinnorörelsens andra uppsving	13
Den unga generationen	14
Feminism = Vänster	15
Vilka är feministerna?	15
Mer skeptiska mot politiska lösningar?	17
Kvinnoparti	17
Särart <u>och</u> likhet	18
Stor framtidstro	20
Avslutande diskussion	20
Behörighet i debatten.....	20
Borgerliga kvinnor på defensiven	21
Medias roll?	23
Tjejtidningar	23
Kort sammanfattning.....	24

Inledning

Att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att ta sig fram i samhället är det väldigt få som vänder sig emot. Trots det finns det fortfarande områden där det går att påvisa skillnader i behandlingen av kvinnor och män. Med statistik kan man fortfarande enkelt visa att kvinnor ofta får lägre lön än män för att utföra likvärdigt arbete och i vårdnadstvister har fäder ofta svårt att hävda sig gentemot barnens mödrar. Många attityder om kvinnlighet och manlighet lever kvar som gör att enskilda individer också blir en del av det kollektiv som utgörs av deras kön. Det är definitivt en bit kvar till målet att alla ska ha precis samma förutsättningar och endast bedömas efter vad de själva gör, och för att nå dit måste det finnas en bred och öppen debatt om jämställdhet, där alla får utrymme att komma med sina åsikter.

Dagens debatt uppvisar dock inte denna bredd, utan drivs snarare av ett fåtal människor med i stort sett samma åsikter. Risken är att feminism i Sverige blir synonymt med vad dessa debattörer tycker, och de är knappast representativa för kvinnors åsikter generellt. Ett syfte med denna rapport är därför att undersöka om och i så fall vilka olika perspektiv feminism kan omfatta. Vilka tänkbara orsaker kan man se historiskt till att svensk jämställdhetsdebatt blivit så snäv, och vad innebär "den nya feminismen" som det talas om nu under 90-talet?

Rapporten definierar först kort vad feminism är och ger en bakgrund över hur svensk feminism utvecklats genom åren. Huvuddelen av rapporten ägnas åt att kartlägga tendenser om vilka åsikter unga kvinnor har om jämställdhet och hur de upplever feminismen i Sverige i dag. Anser de att feministiska debattörer företräder deras åsikter eller har de en annan vision om jämställdheten?

Avslutningsvis drar jag också några personliga slutsatser om vad som orsakat dagens debattsituation och om unga tjejers bild av feminism.

Jag vill dock inte med denna rapport göra anspråk på att ha genomfört en vetenskaplig undersökning. Både intervjufrågor och urval är gjorda på lekmannanivå och jag anser därför att resultaten framförallt ska betraktas som ett underlag för vidare diskussioner

och undersökningar. Trots den eventuella kritik som kan riktas mot mina metoder visar rapporten nämligen en tendens bland unga kvinnor som jag hoppas ska leda till ett intresse för att studera detta mer utförligt.

Vad är feminism?

I Svenska Akademiens ordlista definieras ordet feminism som "rörelse för kvinnors jämställdhet med män"

Ordet har alltså en bred betydelse och att kalla sig "feminist" skulle inte behöva innebära mer än att man är för jämställdhet mellan könen. I förklaringen av ordet finns inte med några övriga kriterier, som politiska åsikter i stort, eller om man själv är man eller kvinna.

Feminismen är heller inte enbart en politisk angelägenhet. På många olika områden möter vi kvinnoforskning. Böcker författas om allt från kvinnlig psykoanalys till rättsvetenskap, kulturvetenskap och samhällsdebatt med speciell kvinnlig vinkling av problemen, och på nästan alla högskolor och universitet i Sverige kan man läsa feministiska kurser. Den del av feminismen som når ut till allmänheten är dock för det mesta politisk. Det är den delen vi finner i valrörelser, dagspress och TV och förmodligen är det också från den allmänheten bildat sina uppfattningar om vad som är feminism.

Trots den vaga egentliga betydelsen hos ordet, väcker det i regel starka känslor och associationer när människor ombeds diskutera det. Aktiva feminister beskyller varandra för att inte vara "riktiga" feminister, och även bland människor som inte är politiskt aktiva finns en bestämd uppfattning om "hur en feminist är". En uppfattning som är mycket smal. Ofta har inte heller olika feministiska grupper mer gemensamt än just den vida tolkning av begreppet som står att finna i ordlistorna. För att visa på den åsiktsbredd det faktiskt handlar om vill jag inledningsvis belysa några varianter av feminism som står mot varandra både i Sverige och i andra länder.

Särart- eller likhetsfeminism

Den första tydliga indelningen man kan göra av feminister är i särarts- och likhetsteoretiker. Skillnaden dem emellan är nära angränsande till den filosofiska frågan om arv och miljö och handlar

framförallt om vad som orsakar skillnaderna mellan kvinnor och män. Poängteras ska dock att det är sällan vi ser någon entydigt total ställning för det ena eller det andra. De flesta är relativt överens om att både det biologiska och vår uppfostran bidrar till olikheterna mellan könen. Vi har således för det mesta att göra med en gradvis skala, där särarts- och likhetsteori ofta går in i varandra. Vilket av perspektiven som betonas, är dock ofta avgörande också för vilka lösningar som så småningom förespråkas. En kortare beskrivning av de båda grupperna är därför på sin plats.

Likhetsfeminister menar att biologi är av underordnad betydelse. (De som går längst hävdar t o m att det inte är av betydelse alls) Kvinnor och män är i grunden helt lika. Det är samhället som socialiserar oss in i könsroller, genom att behandla killar och tjejer olika ända från barnsben. Inte minst skolan har varit föremål för många undersökningar som visar att både manliga och kvinnliga lärare behandlar eleverna olika beroende på deras kön.

”Det förefaller som om flickor får frågor som går ut på att fylla i vad alla redan vet, medan pojkarna möts med större utmaningar. Pojkar får därför kvalitativt bättre undervisning.” (Inga Wernersson, forskare i pedagogik i Göteborg)

Likhetsfeminismen har sitt ursprung i upplysningstiden och en av de första företrädarna var Mary Wollstonecraft som redan på 1700-talet skrev att kvinnan skulle ses som en individ med samma förmåga som män. Dessa tankar var till stor del grunden för feminismen under 1960- och 70-talet, och är också idag det ledande perspektivet bland svenska feminister. Jämställdhet har enligt dem ingenting att göra med att kvinnor skulle kunna tillföra samhället någon specifik kvinnlig kompetens, utan motiveras helt enkelt med att kvinnor utgör en stor del av befolkningen och ska representeras därefter.

Särartsfeministerna i sin tur menar att skillnaderna mellan kvinnor och män till absolut övervägande del är genetiskt betingade. De förklarar kvinnors svårigheter på traditionellt manliga områden med att kvinnor har ett helt annat sätt att tänka och fungera på. En särartsfeminist motiverar därför kvinnors och mäns jämställdhet med att ett kvinnligt tänkande skulle tillföra nya perspektiv inom politik, ledarskap och arbetsliv. De konkreta förslagen handlar ofta om att kvinnor ska få stöd för att utveckla det de är bra på samt för sitt sätt att kommunicera och samarbeta. Särartstänkandet går att

spåra ända tillbaka till Rousseau som skrev just att kvinnor måste få en chans att "odla sina inneboende egenskaper".

De feminister i Sverige som idag sorteras in i särartsfacket är bl a Maria Borelius och den jungianska läkaren Rigmor Robert, som båda får hård kritik från andra feminister i landet. Borelius, som också är biolog, anklagades t ex av diverse feminister för att "liera sig med den manliga högern och attackera kvinnorörelsen" när hon släppte sin bok *Sedan du fött*. Boken som handlar om hur en kvinnas hormoner påverkas av att föda barn, anses av många vara alltför deterministisk och påstås ge ytterligare argument för att kvinnan är mer lämpad att stanna i hemmet.

"Mycket grovt sagt blir en mamma slöare och mindre tankekarpp. Hon blir också tjänstvillig, beredd att offra all bekvämlighet för att lyssna på någon annan. Hon sänker utan knot egna krav på spänning och kan utföra samma monotona syssla om och om igen."
(Maria Borelius, *Sedan du fött*)

Rigmor Robert, läkare och forskare, förklarar stora delar av kvinnors ointresse för olika tekniska områden med att deras hormoner inte är lämpade för dessa. I kvinnotidningen *Amelia* nr 1/1995 säger hon bl a att könshormonet östrogen gör att kvinnor har svårt för datorer.

"De [datorerna] är påhittade av män, de är en produkt av människans fantasi, och därför är vi varken intresserade av dem eller förstår oss på dem." (*Amelia* nr 1/95)

Tidningen fick naturligtvis många kritiska brev för att de intervjuat Robert, då andra feminister oroar sig för att hennes biologiska resonemang ska användas som argument mot att kvinnor jobbar med vissa saker. Här får kritiken mot särartsfeminismen företrädas av ett avsnitt ur Liberala Ungdomsförbundets jämställdhetsprogram.

"Det finns en uppenbar risk med särartsfeminismen. Jämställdheten riskerar att motverkas genom att 'de kvinnliga egenskaperna' ibland uppfattas som mer passande för lägre befattningar och för vård och omsorg. Skillnaderna mellan könen används allt för ofta som förklaring till ojämställdheten mellan kvinnor och män. Istället för att koncentrera sig på diskriminering och orättvisor koncentrerar sig särartstänkarna på att finna motiv hos kvinnorna till deras lägre ställning i samhället." (LUFs jämställdhetsprogram 1995)

Likhetsfeministerna kan å sin sida kritiseras för deras problem med avvägningen mellan individ och kollektiv. Om man som de hävdar att skillnaderna mellan människor bara ligger på individnivå och

inte är könsspecifik – är det då relevant att överhuvudtaget diskutera skillnaderna i behandling mellan kvinnor och män som grupper?

Redan på orsaksnivå kan vi alltså se två helt olika perspektiv inom feminismen.

Uppdelningen mellan dessa två teoribildningar är dock bara den första man kan göra och får inte förväxlas med de olika politiska ideologier som finns hos debattörerna. Både särart- och likhetsfeminismen består av en blandning av vänsterinriktade, liberala och mer konservativa företrädare.

Feminister med stora politiska skillnader

Förutom de skillnader som särarts- och likhetsperspektivet ger upphov till finns också tydliga politiska skillnader mellan olika feministiska grupper. De största inriktningarna som även är gällande i andra länder är statsfeminism, liberal feminism och radikalfeminism, till vilken jag även räknar ekofeminismen.

Statsfeminister är ett samlingsnamn för de feminister som anser att lösningarna på jämställdhetsproblemen är statens ansvar. Detta är kanske den allra vanligaste feministiska inriktningen i Sverige, som växte sig stark under början av 1960-talet. Efter att beslut fattats som gjorde den gifta kvinnan myndig (1920) och gav henne förmyndarskap över barnen (1949), krävde kvinnorna också en reell möjlighet att utvecklas yrkesmässigt på samma sätt som männen.

Lösningarna ansågs vara bl a en bättre barnomsorg och äldreomsorg för att kvinnans roll som vårdare av barn och äldre skulle bli mindre självklar. Föräldraförsäkringen som infördes 1973 och jämställdhetslagen som kom 1980 är en fortsättning på den statsfeministiska traditionen i Sverige. De problem som statsfeminism kan möta är dock att människornas attityder inte nödvändigtvis följer de beslut som fattas. I många fall blev resultatet av dessa jämställdhetsreformer att kvinnan trots sin yrkeskarriär fortfarande var den som skötte arbetet i hemmet och hade det största ansvaret för barnen.

För att komma till rätta med det problemet väljer statsfeministerna att gå vidare med nya formella beslut.

Bengt Westerbergs pappamånad är t ex ett väldigt typiskt statsfeministiskt förslag. När nu kvinnorna trots tidigare reformer utför både yrkesarbete och hemarbetet, kan en statlig lösning vara att via en lag tvinga papporna (ge papporna möjlighet) att ta ut en

månad av föräldraledigheten. På det viset talar samhället om att fäderna också ska ha ansvar för barnen. Liberala Ungdomsförbundet går för övrigt ändå längre och kräver att föräldraledigheten helt sonika delas i två lika stora delar – en pappaledighet och en mammaledighet.

Ett annat aktuellt statsfeministiskt förslag är förstas kvoteringen. Carl Tham vill t ex lösa bristen på kvinnliga professorer, genom att särbehandla kvinnliga sökanden till professorstjänsterna och på det viset få en bättre könsfördelning på universiteten. På samma sätt ges idag på vissa håll poängfördelar för de tjejer som söker en manligt dominerad gymnasieutbildning medan killar som söker t ex vårdgymnasium får pluspoäng för det.

Kvinnotribunalen, ett möte för kvinnor som hölls i Stockholm 1993, tillskriver också staten och politiken den största rollen i jämställdhetsarbetet. I boken *Backlash i Sverige* skriver Stödstrumporna så här redan i förordet:

”Den offentliga sektorn skärs ner och mängder av kvinnor blir utan arbete samtidigt som barnomsorgen och äldreomsorgen systematiskt försämras. Vi vet att det blir kvinnor som får fylla ut bristerna med oavlönat arbete.”

Kritiken mot staten och den borgerliga regeringens sparande fortsätter sedan i Gunilla Molloys inlägg “J'accuse“:

”Idag är kvinnorna folket. Och en tribunals uppgift är att avslöja statens politiska förbrytelser. [...] Jag anklagar staten för att medvetet försvåra unga flickors och kvinnors möjligheter till utbildning på alla nivåer. Jag anklagar staten för att minska utbildningen av förskolelärare och fritidspedagoger med 35% för att istället satsa på civilekonomer. [...] Jag anklagar utbildningsministern och skolministern för att ha makten utan att använda den till något gott för alla och jag säger att aldrig har så få som ni två försämrats så grundligt för så många på så kort tid. [...] Selma Lagerlöf och Ellen Key, era och våra pedagogiska visioner om ‘Sveriges bästa skola för alla’ har i utbildningsministerns vision förminskats till ‘Europas bästa skola för några’. [...] Europas bästa skola är att åt den som redan har skall varda givet, och det i överflöd, men åt den som inte har, från honom skall också tas det han har. Från honom? Nej, från henne. Europas bästa skola skulle också kunna heta Grabbarnas skola, ty i den kommer klasstillhörighet och könstillhörighet att bli både inträdesbiljett och utbildningsbevis och jag anklagar staten för en utbildningspolitik som enbart gagnar dem som redan har i överflöd.”

Detta exempel visar heller inte bara att det är staten som ska lösa jämställdhetsproblemen med olika åtgärder, i detta fall skolpolitiken. Vi kan också tydligt se att detta är ett politiskt inlägg från vänster som inte borgerliga kvinnor skulle ställa upp på. Förskollärare ställs mot ekonomer, två ministrar ur den borgerliga regeringen anklagas för att medvetet försämra utbildningen för tjejer, borgerlig skolpolitik antas leda till ökade klasskillnader och för den som inte är politiskt insatt framstår talet om Europa med största sannolikhet som ett argument mot EU.

I slutet av tribunalen görs också några uttalanden. Kraven som ställs är bl a ett bevarande av komvux, att 50% av rekryterings-tjänsterna på universitet och högskolor reserveras för kvinnor och att det nya pensionsförslaget omarbetas.

Statsfeminismen i Sverige har alltså starka företrädare. Dels de flesta politiska partier och dels påtryckargrupper som Stödstrumporna.

Mot statsfeministernas starka stat och deras politiska lösningar står först de *Liberala feministerna*. Deras idétradition går tillbaka till tänkare som t ex John Stuart Mill och Mary Wollstonecraft, som jag tidigare exemplifierat också likhetsfeminismen med. I denna variant av feminism står individen i centrum och jämställdhetsarbetet motiveras till största del med att mänskliga fri- och rättigheter måste försvaras oavsett om det är en man eller kvinna som behandlas fel.

Historiskt var de två största frågorna kvinnans rätt att rösta samt hennes rätt att utbilda sig på samma villkor som män, och än idag är några av honnörsorden utbildning och förändring av rådande attityder. Som liberaler kan de dock inte förespråka alltför allomfattande statliga lösningar, utan har haft en ständig diskussion om statens kontra människornas ansvar på området.

Det staten ska göra är framförallt att se till att kvinnor och män har samma förutsättningar att ta sig fram. En kvinna ska inte behöva välja mellan karriär och familjeliv, och löneförhållanden i praktiken ska inte avgöra vem av föräldrarna som tar ansvar för barnen. När förutsättningarna är lika är sedan det viktiga att samhället är mångfaldigt och att individerna själva kan välja hur de vill leva sina liv.

Att någon bestämmer åt andra vilket sätt som är det rätta är helt oförenligt med de liberala idéerna. De liberala feministerna lägger också ofta stor vikt vid att kvinnor själva måste bli bättre på att "ta för sig" i samhället, utbilda sig och våga mer. Detta kritiserar ofta av

andra feminister för att leda till att kvinnor, för att lyckas, måste bli som män.

Den liberal-feministiska litteratur man kan få tag på i Sverige kommer framförallt ifrån USA, där den liberala kvinnorörelsen är en betydligt större och synligare grupp än här. Det är faktiskt väldigt speciellt för Sverige att den renodlade liberala feminismen är så marginell. De som kommer närmast denna åsiktsinriktning är ofta ungdomar med borgerliga åsikter, både de som inte är politiskt aktiva och delar av MUF och LUF. Bland många av dessa unga människor ryms ofta ett dynamiskt tänkande där jämställdhet och barnomsorg inte är det samma som stor offentlig sektor och där dagens hårda sparkrav är förenliga med stor framtidsoptimism när det gäller kvinnors möjligheter.

I boken *På rymmen från spisen* riktar Lotta Edholm (fp) viss kritik mot Stödstrumporna på just detta område. Det dynamiska tänkandet saknas. Stödstrumporna tenderar att vilja bevara det gamla utan att anamma det nya samhälle som håller på att växa fram. Ett samhälle som fastnar i ett gammalt tänkande stagnerar också ekonomiskt. Det förmodligen största hotet mot jämställdheten är just ekonomisk stagnation. Därmed riskerar Stödstrumporna att bli det godas fiende.

En tredje grupp, som står mot både statsfeminismen och den liberala feminismen är *Radikalfeministerna*. De är som namnet antyder ganska radikala i sina åsikter. Det är heller inte en speciellt homogen grupp, varför jag kommer att dela upp den ytterligare sedan. De som kom att samlas under rubriken radikala feminister var framförallt kvinnor från olika progressiva rörelser. De vände sig emot att både liberala feminister och statsfeminister, enligt deras mening, accepterade mannen som norm i samhället. Traditionen kan sägas börja med Simone de Beauvoirs kända bok *Det andra könet*, där det slås fast att kvinnan är ett objekt i mannens ögon som samhället nu är byggt.

De radikala feministerna började sin bana på 1970-talet och är enligt dem själva "en social rörelse där teori och praktik utvecklas i ständig växelverkan" (Pia Laskar: *Anarkafeminism*, Federativs 1992). De är uttalat emot kapitalism och betraktar kvinnor som en egen klass i samhället. Deras metod att få ett mer jämställt samhälle är därför bl a att riva alla hierarkier i samhället: familjens, ekonomins och produktionsmedlens. De verkar också aktivt för att sammanföra kvinnor i sk basgrupper, där de gemensamt ska "höja sin

medvetandenivå". Den mest kända svenska basgruppen är förstås Grupp 8.

Till denna teori hör också många av de kvinnor som deltagit i praktiska aktioner för kvinnors frigörelse, BH-brännare och initiativtagare till kvinnohus m fl.

Även om man kanske inte kan säga att vi har gott om radikalfeminister i ordets rätta bemärkelse idag, så märks det ändå att många debattörer har hjärtat hos denna teori och förmodligen även sina rötter sedan ungdomen. Ett exempel är Maria-Pia Boëthius, en av initiativtagarna till Stödstrumporna. Trots att denna kvinnogrupp är ganska typiskt statsfeministisk kan man ibland se retoriska kopplingar mellan jämställdhet och samhälle i övrigt som är närstående radikalfeminismen.

En ganska tydligt avskild grupp inom radikalfeminismen är *ekofeministerna*. De dök upp på 1970-talet när miljöproblemen började diskuteras flitigare, och menade att det fanns en stark koppling mellan miljöförstöring, upprustning m m och att kvinnor inte är med och bestämmer.

"Det var inte svårt för feministerna att koppla våldtäkten av naturen, djuren och andra kulturer till våldtäkten av kvinnor och att ifrågasätta den dualistiska uppdelningen, kontrollen, utnyttjandet och bemäktigandet av det annorlunda, det främmande och det otämjda. För vad är egentligen skillnaden på drivkraften bakom handen som misshandlar en kvinna, handen som öppnar bombluckorna, manipulerar gener, skriver under papper som leder till att stora delar av jordens yta blir förgiftade mänlandskap?"
(Ur: *Anarkafeminism* av Pia Laskar, Federativs 1992)

Lite mindre radikala i sina uttalanden är Miljöpartiet som väl ändå får räknas som Sveriges ekofeminister. I jämställdhetsavsnittet i deras handlingsprogram (reviderat 1988) kan vi dock tydligt se spår av radikal- och ekofeminism:

"Mäns fantasi och skapande skall inte längre tillåtas användas destruktivt, t ex genom militär upprustning och miljöförstörelse. Ett samhälle skall skapas där var och en skall kunna leva efter sin inre övertygelse, utan att vara låst av systemet eller förblindad av strävan efter makt och pengar. Där kan inte kvinnor köpas."

Uppdelningen i dessa fyra grupper är dock en förenkling. För att få en någorlunda riktig bild måste man förstås ta hänsyn till både särart/likhetsperspektiv och politisk inriktning. Därutöver ser man också en hel del generationsskillnader i åsikterna mellan olika

feminister och skulle även kunna dela in dessa grupper i än mindre delar. Det kan t ex nämnas att en del personer inom den radikalfeministiska grupperingen har väldigt stark koppling till marxismen medan andra menar att feminism är en egen politisk ideologi.

Dessutom går det hitta otaliga små grupper av feminister som profilerar sig på olika sätt: lesbiska feminister, feminister indelade efter yrke, feminister indelade efter religion o s v. Likadant ser det också ut i de flesta jämförbara länder.

Feminismen är alltså inte en homogen teori, utan en mängd olika teorier vars gemensamma punkt bara är att de jobbar för mer jämställdhet mellan könen. Delningen av kvinnorörelsen har sina rötter långt tillbaka i historien.

Historik

Den delning av kvinnorörelsen som jag tidigare beskrivit har sina grunder i historien. För att bättre förstå dagens feminism kan det vara lämpligt att kort studera den utveckling kvinnorörelsen genomgått.¹

Kvinnorörelsens uppkomst

Under senare hälften av 1800-talet förändrades kvinnors arbets-situation i stor utsträckning. Industrialiseringen intensifierades och samtidigt tillkom många nya arbetsfält i form av skolor, sjukhus, telegrafer m.m. Många områden expanderade och behövde mer och mer arbetskraft, varvid också åtskilliga kvinnor lämnade hemmen och började yrkesarbeta.

Men det var inte bara ekonomiskt oberoende och sysselsättning som dåtidens kvinnor fick smaka på. De fick också uppleva könsdiskriminering när det gällde löner, inflytande och karriärmöjligheter. Männen fick uteslutande mer betalt för att göra samma arbetsuppgifter, då det hette att de var försörjningspliktiga, och hushållsarbetet föll fortfarande på kvinnornas ansvar. Områdena för en kommande kvinnokamp var tämligen självklara. Kvinnorna skulle kräva samma lön och arbetsvillkor som männen hade.

¹ P g a rapportens upplägg fokuserar denna historik i första hand på hur kvinno-rörelsens uppdelning kommit till. Naturligtvis hade mycket mer kunnat sägas om vad som historiskt sett har hänt på jämställdhetsområdet.

1884 bildades Fredrika Bremer-Förbundet, ett politiskt obundet organ där dåtidens kvinnor kunde samlas och stödja varandra i kampen för sina rättigheter. Denna organisation dominerades dock av kvinnor från medel- och överklass, medan "arbeterskorna" inte fängades upp utan istället sökte sig till den proletära fackföreningsrörelsen. Kanske var detta det första steget på väg mot den politiskt delade kvinnorörelse vi idag kan se.

Trots denna första uppdelning i klasstillhörighet hade ändå kvinnorna många gemensamma intressen och kämpade sida vid sida, framförallt när det gällde rösträttskravet. 1919 togs så beslutet att ändra grundlagen så att kvinnor fick rösta samt bli valbara i politiska sammanhang, ett beslut som innehöll många taktiska turer mellan partierna. När förslaget väl gått igenom började splittringen av kvinnorörelsen bli allt tydligare. Många kvinnor blev lojala mot sitt parti istället för mot varandra. På ett sätt behövdes kampen om rösträtten för att elda och hålla ihop leden, för efter den striden har vi inte sett samma homogena kvinnorörelse varken i Sverige eller i andra länder.

Kvinnorörelsens andra uppsving

Från striden om rösträtten fram till slutet av 1960-talet är kvinnorörelsen inte speciellt uppmärksam i Sverige. Det politiska arbetet bedrivs i de traditionella partierna, efter ett kortare uppsving i slutet av 30-talet då ett försök att skapa ett speciellt kvinnoparti misslyckades.

Vissa reformer genomförs ändå på främst områden som arbetsliv, barnomsorg och kvinnans ställning inom familjen. Den gifta kvinnan blir myndig (1920), det inkomstbeprövade barnbidraget införs (1937), principbeslutet om lika statliga löner för kvinnor och män fattas (1947) och 1949 blir även modern barnets förmyndare. Framstegen sker alltså framförallt på statlig nivå och är förmodligen en av grunderna till den svenska tilltron till statsfeminismen.

Under slutet av sextiotalet kommer sedan det andra stora uppsvinget för feminismen, och kvinnorörelsen växer sida vid sida med den progressiva studentrörelsen. De borgerligt sympatiserande kvinnorna syns inte till i dessa led i speciellt stor utsträckning, utan försöker istället driva sina åsikter inom sina respektive partier. Kvinnorörelsen tas allt mer över av vänstersympatiserande nätverk och splittringen mellan höger och vänster blir ett än tydligare faktum.

1970-talet blir sedan feminismens stora årtionde. Könroller diskuteras flitigt och stor uppmärksamhet riktas mot kvinnonätverk som t ex Grupp 8. Det skrivs sånger, demonstreras och bränns BH-ar, men en enhetlig kvinnorörelse blir allt svårare att ens drömma om. Lesbiska och heterosexuella kommer inte överens. Marxisternas feminism stämmer inte överens med ekofeministernas. Olika perspektiv blir allt tydligare och mer problematiska att hantera. Fler och fler grupper särskiljer sig och bildar egna vad man skulle kunna kalla "feministiska skolbildningar".

Parallellt med alla dessa nybildade kvinnoorganisationer pågår givetvis också åsiktsbildningen i partierna och det fattas beslut om ytterligare statliga reformer. T ex införs en sex månader lång föräldraförsäkring 1973, och 1975 beslutas om fri abort till och med 12:e veckan. 1980 antas sedan jämställdhetslagen.

På 1980-talet fortgår också jämställdhetsarbetet främst genom att staten fattar beslut på olika områden. Ett exempel är att barnomsorgen fortsätter att byggas ut.

Det finns alltså två tydliga tendenser man kan se historiskt som förklarar hur svensk feminism ser ut idag. För det första har vi traditionellt en kvinnorörelse som har vänstertyngd, vilket kan förklara att många förknippar feminism just med vänsterpolitik och för det andra har statliga lösningar historiskt stått för det mesta av jämställdhetsarbetet varför statsfeminismen blivit det naturliga tankesättet i Sverige.

Min mening med detta påstående är inte att kritisera eller förringa de statliga reformerna som genomförts. Jag vill bara peka på den här bakgrunden. Att vissa statliga förändringar varit till gagn för jämställdheten sätter sig ingen feministisk inriktning emot. Frågan som bör diskuteras är till vilken grad staten är ansvarig och vad som kan göras på annat vis.

Den unga generationen

Om nu "den nya feminsimen" i själva verket företräds av gamla jämställdhetskämpar, är nästa fråga förstas hur dagens unga generation upplever feminismen. Instämmer unga tjejer i de krav som ställs av feministiska debattörer? Vad associerar de till när de hör ordet "feminist"? Vilka åsikter har de när det gäller framtida jämställdhet?

Till grund för kommande påståenden ligger en mindre enkätundersökning, bland 600 slumpvis utvalda tjejer mellan 16 och 25 år på tre gymnasieskolor². Av dessa har 32 djupintervjuats, liksom 7 politiskt aktiva (från Ung vänster till Moderata ungdomsförbundet). Jag vill inte göra anspråk på att härmed ha gjort en vetenskaplig undersökning med forskningsmetodologiskt korrekta urval och frågeställningar, men det går ändå att peka på några tydliga tendenser från undersökningen som är väl värda att fundera på.

Feminism = Vänster

Att feminismen uppfattas som en vänsterföreteelse bland unga tjejer är det tydligaste resultat man kan se från undersökningen. Medan meningarna är mycket delade när det gäller om feminism är något positivt eller negativt, modernt eller omodernt, kvinnligt eller okvinnligt svarar 67 procent av de 600 tillfrågade gymnasietjejerna entydigt att de förknippar feminism med vänsterpolitik. När de prickar in ordet "feminism" på en sjugradig skala från vänster till höger hamnar endast 4 procent av svaren på den högra sidan mittstrecket.

Några av de längre intervjuer jag haft med politiskt aktiva ungdomar visar att de har samma uppfattning om ordet. Unga borgerliga tjejer berättar att de inte kan kalla sig feminister även om de är ivriga jämställdhetsagitörer – begreppet är "för starkt förknippat med vänstern." Några av de jag talade med som var aktiva till vänster hade samma uppfattning om ordet "feminism" men tyckte istället att associationen var "ganska självklar med tanke på vilka det är som bryr sig om jämställdheten".

Med kvinnorörelsens historiska bakgrund i Sverige är kanske inte detta mycket att förvånas över. Splittringen mellan höger och vänster i kvinnofrågan har helt enkelt lett fram till att borgerligheten helt försvunnit ur debatten, vilket vi ska återkomma till senare.

Vilka är feministerna?

Ytterligare ett tecken på att feminismen förknippas med vänstern är de namn som ges som svar på frågan " Vilka tre personer tänker du på när du hör ordet feminist?". Att Maria-Pia Boëthius är den mest

² Tibbleskolan i Täby, Nacka gymnasium i Nacka och Hedbergsskolan i Sundsvall.

kända feministen förvånar kanske inte. Andra tendenser som är mer anmärkningsvärda är hur få politiker som tas upp, samt vilka namn som nämns när kvinnoförebilder diskuteras.

Maria-Pia Boethius är det namn som absolut flest har svarat att de förknippar med feminism. 47 procent (156 av 330 svar på frågan) har nämnt henne, och i diskussioner med politiskt aktiva oavsett partifärg är hon också den första som kommer upp. Bland både tjejer och killar från ungdomsförbunden nämns också kvinnolistans Ebba Witt-Brattström och Agneta Stark tillsammans med Maria-Pia som Sveriges tre mest kända feminister, men på gymnasieskolorna har faktiskt ingen tagit med dem på sina listor överhuvudtaget.

När det gäller politiker är det väldigt få som blivit nämnda som feminister. Trots att Bengt Westerberg, Maria Leissner och Mona Sahlin gång på gång gått ut i debatten och gett sig själva titeln "feminist" har de inte tagits upp i enkätsvaren. Westerberg och Leissner har inte kommit med alls och Mona Sahlin har endast föreslagits av fem personer (1,5 procent), trots att hon är jämställdhetsminister.

Den politiker som har den högsta siffran har tagits upp av 84 av gymnasietjejerna (25 procent), och det är Gudrun Schyman, vilket kanske inte är så konstigt med tanke på hur hårt de länkar feminism till vänsterpolitik.

I de längre intervjuerna diskuterade vi också kvinnoförebilder, och här blir det plötsligt borgerliga politiker och företagsledare som kommer på tal. Några av de namn som nämns är Anne Wibble, med motiveringen att "hon har lyckats på ett traditionellt manligt område på egen hand och verkar vara väldigt tuff och veta vad hon vill" och Helene Wellton (Lap Power) för att hon är "en duktig företagare som också är attraktiv, trots att en del fjantiga människor tycker att det är förnedrande". Många av tjejerna poängterar också tydligt att man kan betrakta någon som en förebild även om man inte delar deras politiska åsikter.

”Även om man inte tycker som dom direkt så måste man ju ändå erkänna att de är bra som tar sig fram själva på tuffa områden. Som Margareta af Ugglas och Anne Wibble som håller på med utrikespolitik och ekonomi och sånt. Och de lär ju knappast va inkvoterade...”

Överhuvudtaget kan man se en tydlig tendens att kvinnor som tar sig fram inom de borgerliga partierna upplevs som duktigare,

eftersom de partierna (och framförallt moderaterna) "inte verkar göra det lättare för nån".

Mer skeptiska mot politiska lösningar?

En annan tendens man kan se hos den yngre generationen är en något större tveksamhet inför politiska lösningar. Svaren kretsar ofta kring att de å ena sidan kan tänka sig kvotering, pappa-månad, poängfördelar i antagning till utbildningar m m, men att de å andra sidan inte vill acceptera det i samband med sig själva. Finns det andra vägar att nå en bättre jämställdhet ser de gärna att dessa debatteras mera.

Inställningen till kvotering är minst sagt splittrad. 29 procent av de 600 svarande tycker att kvotering är bra, lika många procentenheter anger att kvotering är dåligt. 35 procent kryssar spontant mellan de två rutorna bra/dåligt. Var 10:e tjej kommenterar dessutom spontant i marginalen.

Av dessa kommentarer framgår att de tveksamma är skeptiska till kvotering när det gäller tillsättande av professorer eller uppgifter inom yrkeslivet. Många betonar att man inte får sätta jämställdhet före kompetens och inom universitetslivet upplevs detta som allra viktigast. Bland de gymnasietjejer som djupintervjuats kommer också diskussionen upp om att de själva absolut inte vill bli inkvoterade någonstans.

"Dessutom tycker jag att kompetens måste gå i första hand när det gäller olika befattningar etc - inte kön. Tjejer måste lära sig att ta för sig. Anledningen att männen syns mer är att de säger: jag kan, jag vill, jag ska."

"Om jag får nåt jobb som är bra eller så, så vill jag ju få det för att jag är duktig - inte för att jag är tjej. Det är ju förnedrande."

Likaså tycker många att poängfördelssystem vid utbildningar är orättvist mot enskilda, men att "man kanske är tvungen om det inte finns någon annan väg".

Kvinnoparti

Att det skulle bildas ett speciellt kvinnoparti är ingen populär idé. Endast 29 procent av de 600 enkätsvaren anger att ett sådant skulle kunna vara positivt. Anledningarna som uppges till att förslaget inte är bra är framförallt att man skiljer ut kvinnor som en grupp. Uppdelning av könen och kanske rentav konflikt dem emellan vill

man inte vara med om. Dessutom ifrågasätts möjligheterna till att driva en bredare politik inom ett kvinnoparti.

”Skulle de bara driva jämställdhetsfrågan då, eller ska de ha åsikter om allt det andra också, miljö och ekonomi o s v ? De kan ju inte mena att t ex alla kvinnor i Sverige har lika åsikter om ekonomin.”

Flera drar också paralleller till andra frågor och undrar om vi ska ha ett miljöparti, ett kvinnoparti och ett invandrarparti. Kan vi inte lika gärna ha ett parti för varje fråga i så fall? Ett ekonomiparti, ett skolpolitikparti o s v.

Av djupintervjuerna går det också lägga märke till en ganska stor misstro mot politikernas förmåga att skapa jämställdhet, oavsett vilket parti dessa tillhör. ”Dom ser ju bara problem som det passar dom”.

Flera av de intervjuade talar om att förhållandet mellan kvinnor och män måste förändras "nerifrån" och att projekt på arbetsplatser och i skolklasser är bra initiativ då de är mer småskaliga och aktiverar människorna som berörs på ett annat sätt. Detta antyder att den liberala feminismen kanske kan få större betydelse i Sverige i framtiden och att det finns visst underlag för denna feministiska teori. Med tanke på det relativt ringa antalet tillfrågade och deras splittrade inställning till politiska lösningar bör man dock inte dra allt för stora växlar på det.

Särart och likhet

Vi ska gå tillbaka till den första indelningen av feminismen och de två olika synsätt som presenterades där. Vilket perspektiv råder bland unga tjejer?

Svaren på frågan "Skulle du betrakta dig som feminist?" är kategoriskt nej i den absoluta merparten fall. Av de som valt att svara (237 st) är det endast åtta som svarar ja på frågan, alltså endast 3 procent. Bland de övriga motiveras det nekande svaret väldigt ofta med att feminism upplevs som extremt, överdrivet, pessimistiskt och för konfliktinriktat.

” Nej, jag tycker feminister är överdrivna.”

” Nej, feminister är väl ganska extrema. Visst ska man väl kämpa för kvinnors sak men ibland blir det lite för mycket...”

” Nej, jag är inte så extrem.”

” Nej, feminismen idag är på något sätt överdriven och man svartmålar manssamhället. Samtidigt är det ju viktigt med jämställdhet, men man behöver ju inte överdriva.”

Feminism betraktas också av flera av de tillfrågade som väldigt oattraktivt. Unga kvinnor vill inte bara vara jämställda. De vill kombinera jämställdheten med att få vara kvinnor också. Hela 60 procent av de 600 tillfrågade svarar att feminism är oattraktivt, och att ordet har en spontant negativ klang anser både de ungdomspolitiker och de gymnasietjejer jag diskuterat med. Flera av tjejerna associerar till "palestinasjalar, näbbkängor, en massa vänsterfolk som demonstrerar och så." Även bilden av hur en feminist *ser ut* är alltså mycket snäv.

” Jag tror att jag dessutom är ganska kvinnlig och feminister förknippar jag med manhaftighet och manlighet.”

” Nja. Vissa frågor som feministerna för fram tycker jag är bra och viktiga, men just feminist låter så anti-kvinnligt att jag inte vill kalla mig det.”

En annan anledning som uppges till att inte vara feminist är att man är för jämställdhet!

Den delning som uppstår mellan könen av den debatt som förs, betraktas som något som snarare försvarar möjligheterna till samförstånd mellan kvinnor och män.

” Jag tror på absolut jämlikhet. Kvinnorna ska ej försöka vara överlägsna och vilja trycka ner männen heller.”

” Feminister har en förmåga att slå sig fram på bekostnad av männen. Då har man ju inte uppnått någon jämställdhet.”

” Man ska inte säskilja kvinnor och män som de extrema feministerna gör. Män kan ju också känna sig nedvärderade och utstötta i vissa arbetssituationer.”

Om man analyserar dessa svar på frågan varför unga tjejer inte betraktar sig som feminister kommer man tillbaka till frågan om särart- och likhetsfeminism. När de påpekar att de vill få vara kvinnliga antar många av dem ett tydligt särartsperspektiv, där de förklarar att "kvinnor och män faktiskt är olika" och när de ogillar feministernas indelning av människor i könskollektiv, är de utpräglade likhetsteoretiker.

Att förenkla detta och säga att de ligger mittemellan perspektiven är dock helt fel. Det är nämligen inte någon blandning av synsätten

de förespråkar, utan en mycket tydlig linje av "både och – men vid olika tillfällen". I yrkes- och samhällsliv ska ett likhetsperspektiv gälla som gör att varje människa bedöms endast som individ, medan de i privata sammanhang betydligt hårdare betonar mäns och kvinnors olikhet.

Stor framtidstro

Trots den kritik unga tjejer riktar mot feminismen visar intervjuerna och enkätsvaren ändå att jämställdhet är en fråga som upplevs som väldigt viktig bland ungdomar. Det som kritiseras är genomgående sakförslag, retorik hos vissa feminister och en för konfliktfylld kamp mellan könen – inte behovet av diskussion på området. Att jämställdhetsfrågan väcker starka känslor, därom råder inget tvivel, men det är också värt att påpekas att unga tjejer har stort självförtroende och stor framtidsoptimism på det här området.

”Jag ser det som en självklarhet att alla kan göra som de vill vare sig de är kvinnor eller män. Det tänker jag göra.”

”Det är självklart att män och kvinnor ska behandlas lika och jag tror att vi närmar oss det samhället.”

Avslutande diskussion

I de associationer som de tillfrågade haft till feminism bekräftas inte bara kvinnorörelsens historiska splittring. Snarare än att tydliggöra en uppdelning visar resultaten att borgerligheten inte ens finns med i debatten längre. Feminismen upplevs mer som en integrerad del av vänsterpolitiken än som "en rörelse för kvinnors och mäns lika rättigheter" som ordlistan säger.

Dessutom görs debatten ännu smalare av att de flesta debattörerna framförallt är av en äldre generation, medan unga tjejjers visioner inte syns till. Jag har också försökt visa att statsfeminismens roll i princip är allena rådande i Sverige. Att en politisk debatt på något område blir för smal är givetvis inte bra. Jag vill därför här diskutera några hypoteser om vad som orsakat att debatten hamnat i det här läget samt ange några skäl till varför den bör breddas.

Behörighet i debatten

En av anledningarna till att debatten blivit allt snävare är det "behörighetstänkande" man ofta stöter på när jämställdhet

diskuteras. Första gången jag kom i kontakt med detta fenomen var när jag hösten 1993 studerade sociologi vid Mitthögskolan i Sundsvall. Att unga tjejer hade andra åsikter än etablerade feminister förklarades då med att de var för unga för att förstå problemet. Denna förklaring till yngre tjejers inställning till feminism har jag sedan stött på i många sammanhang under arbetet med den här rapporten.

I ett samtal med Anita Dahlberg, föreståndare för Centrum för kvinnoforskning, får jag t ex höra att unga tjejer är för osäkra i sitt förhållande till killar för att våga vara feminister. En annan variant på samma tema är att kvinnor inte blir feminister förrän de fått man och barn. Vidare blir man mer eller mindre automatiskt feminist när man kommer ut i "det manliga arbetslivet" istället för att studera. Att unga tjejer har en negativ bild av feminism är alltså att betrakta som ett övergående, och därmed föga intressant fenomen.

Behörighetstänkandet rör dock inte bara ålder. Det förekommer även en hel del förenklande klassretorik, som i så många andra politiska frågor. Ett exempel är diskussionen som följde på "pigförslaget". Trots att många ungdomar av båda kön sa att de skulle kunna tänka sig detta arbete under en tid, framställdes förslaget av motståndarna som att "arbetarklassens unga flickor åter tvingas bli pigor hos överklassen". De argument som användes mot förslaget gick i betydligt större utsträckning ut på att dra paralleller till tidigt 1900-tals skillnader mellan adel och bönder, än på att kritisera förslaget i sak.

Generellt är det också vanligt att dagens borgerliga partier ställs till svars för de åsikter som högern haft tidigare i historien, precis som man i en jämställdhetsdebatt faktiskt kan legitimera sina åsikter med vad man har för yrke. Den koppling som finns mellan klasskamp och könskamp gör alltså också att borgerligheten hamnar utanför debatten.

Genom att på detta sätt förringa vissa grupperns åsikter kan en del av debattörerna ta patent på rättigheten till problemformulering. Det gäller alltså att vara tillräckligt gammal, inneha rätt sorts arbete, tillhöra en viss samhällsklass och helst dessutom ha man och barn för att kunna legitimeras i jämställdhetsdebatten.

Borgerliga kvinnor på defensiven

Det andra stora problemet, eller rättare sagt en annan sida av samma problem är att borgerligheten till stor del har accepterat dessa

spelregler. Istället för att granska och kritisera den retorik som används, ser man jämställdhetskämpar från borgerligt håll som mycket defensivt försöker försvara sig med hjälp av de rättänkandes erfarenheter.

Det är heller inte bara i frågan om retorik som de borgerliga är defensiva. Samma sak gäller i sakfrågorna. Vänsterfeminister ställer krav, borgerliga kvinnor kommer med kritik mot förslagen – och därför behåller de också den defensiva rollen medan vänstern behåller problemformuleringen.

Riskerna man kan se med detta är att unga tjejer bara ser två valmöjligheter – låta bli att aktivera sig i jämställdhetsdebatten eller göra det på vänsterkanten. Undersökningen visar nämligen tydligt att många ser ett behov av en jämställdhetsdiskussion från en mer borgerlig utgångspunkt, men att de idag inte sett till det alternativet. Det är ett skäl till att eftersträva en mer offensiv borgerlig roll i jämställdhetsdebatten.

En annan anledning är att föra fram bakgrunden till den kritik man riktar mot vänsterfeminismen, att ta initiativ för att förklara varför man valt att ta ställning mot statsfeministiska lösningar och för mer individuellt ansvar. Om detta lämnas osagt kommer allmänheten bara att uppleva protesterna som motstånd mot jämställdheten som sådan, istället för att se möjligheterna till en alternativ feminism.

Det tredje skälet att ta en mer offensiv roll i jämställdhetsdebatten är att fältet annars lämnas fritt för kopplingar mellan jämställdhetspolitik och andra politiska frågor. Det krävs alternativ feminism för att inte kampen för kvinnor ska bli synonymt med höga offentliga utgifter. Vi ser idag många exempel på hur debattörer angriper besparingar som jämställdhetsfientliga. Nedskärningar i den offentliga sektorn är bara en av de frågor som angripits från feministisk synvinkel och där borgerligheten inte har förmått argumentera för sin ståndpunkt.

Jämställdhetsdebatten är överhuvudtaget väldigt nära anknuten till flera andra politiska områden, från grundläggande människosyn till konkreta ekonomiska frågor. Någon måste väcka frågan om hur mycket av jämställdheten som bör vara statens ansvar och vad som åligger medborgarna själva att ta itu med. Det måste finnas plats även i svensk debatt för den liberala feminismen. Där har borgerligheten misslyckats.

Medias roll?

När det gäller att komma ut med åsikter i debatten är media en av de viktigaste kanalerna idag. För att komma in på de stora tidningarnas debattsidor krävs dock i princip att man "har ett namn". Detta innebär att debatten som når ut till en stor mängd människor förs av kända partiföreträdare och människor som på annat vis fått auktoritet i frågor. "De vanliga kvinnorna" som debatten ofta handlar om har själva liten möjlighet att föra fram sina åsikter. Samma sak gäller förstås för den yngre generation kvinnor som den här undersökningen har omfattat. Detta är också att betrakta som en orsak till den smala debatten. Kanske vore det på sin plats att fråga sig när/om någon frågat dem de säger sig företräda vad de tycker?

Det andra problemet man kan se med debattsidor, artiklar och TV-inslag är att det krävs ett visst nyhetsvärde för att någonting ska tas med. Förutom att kända namn prioriteras bör det också finnas åtminstone en viss sensation i en nyhet. Att en totalt okänd gymnasietjej går ut i media och säger att hon tycker feminism är oattraktivt har knappast någon nyhetsstatus, men inte heller ett känt namn kan få uppmärksamhet för så lite. Det måste komma ett krav på någonting om man vill ha den offensiva rollen i mediadebatten, vilket gör att debattörer med statsfeministisk inriktning lättare uppmärksammas då de ofta har konkreta krav på politiska åtgärder.

Detta begränsar ytterligare möjligheterna till en bred jämställdhetsdebatt och ringar ännu snävare in vilka som syns i debatten, vilket blir lite av en ond cirkel. Färre och färre får uppmärksamhet för sina åsikter, vilket gör det ännu lättare för detta fåtal att få auktoritet på området och så småningom sätta agendan som de vill. När partierna sedan ska ta sina jämställdhetsprogram är det lätt hänt att de använder den debatt de sett samt åberopar auktoriteter på området som grund även för sina åsikter. Det är åtminstone en tänkbar anledning till att partierna i Sverige inte uppvisar större åsiktsskillnader på jämställdhetsområdet. En fråga man bör ställa sig är om det finns möjlighet att förändra debatten i media eller om det krävs nya forum för en bredare och mer nyanserad debatt.

Tjejtidningar

Det är inte bara i dags- och kvällspress feminismen har en plats. Under de senaste åren har även många veckotidningar talat om "den

nya feminismen". Ett av de bättre exemplen är Veckorevyn, vars roll som opinionsbildare i jämställdhetsfrågan förmodligen är större än dagspressens när det gäller unga kvinnor. Motsvarigheten för de som är lite äldre är t ex Aftonbladet Kvinna och den relativt ny-startade tidningen Amelia. Anledningen att dessa typer av tidningar kan ha en så viktig roll i jämställdhetsdebatten är den vi-känsla de förmedlar till kvinnor genom att ta upp saker som de flesta känner igen sig i och genom att skämtsamt göra narr av män.

Kollektivet "kvinnor" stärks genom detta samförstånd och ställs mot männen på ett tämligen ofarligt sätt, som i t ex artikeln "Kan man lära män bli rumsrena" (Amelia 1:1995) som är ett kåseri om hur man ska lära killar att ta mer ansvar för hemarbetet. Ett liknande exempel är när Aftonbladet Kvinna rekommenderar avsnoppande svar man som kvinna kan ge om maken ber om något under semestern. (Aftonbladet 14/6).

Denna form av lättsamma reportage bygger upp känslan av kvinnogemenskap, vilket gör att de mer seriösa budskapen blir lättare att ta till sig för kvinnor generellt. Nu påstår jag inte att detta är tidningarnas mål och medvetna strategi, men det är en av anledningarna till att de här tidningarna bör uppfattas som en viktig del av jämställdhetsdebatten.

I Veckorevyn (8/3 -95) kan vi också se en tänkbar anledning till ungdomars koppling mellan feminism och vänsterpolitik. Vid en genomgång av de kandidater som presenteras till tävlingen "90-talets kvinna" finner vi endast tre politiker. Dessa är, inte helt oväntat, Mona Sahlin, Gudrun Schyman och Hanna Zetterberg – en socialdemokrat och två vänsterpartister. (Till tröst för dem som skulle vilja rösta på en borgerlig politiker kan dock nämnas att det finns en rad för "min egen kandidat" också.)

Varför är det då just dessa tre politiker som finns att välja på? Finns det inga borgerliga kvinnor som kan tjäna som kvinnoförebilder eller glöms de bort på vänsterns patent på feminism och jämställdhet?

Kort sammanfattning

Att debatten ser ut som den gör i Sverige har naturligtvis många förklaringar. Några av dessa har jag försökt belysa i den här rapporten. Det handlar om svensk feminisms historia, vänsterns "patent" på jämställdhetsåsikter, borgerlighetens defensiva tystnad på området samt massmediernas nyhetsvärdering som gynnar

kändisar som ställer konkreta krav riktade mot staten. På många sätt hänger dessa orsaker ihop och jag är övertygad om att det går hitta ännu fler tänkbara anledningar till dagens snäva debatt.

En annan slutsats är att det inte går att skapa någon enig kvinnorörelse. Konflikterna är allt för stora mellan höger och vänster både sakpolitiskt och retoriskt. Däremot kan konstateras att det är hög tid att borgerligheten höjer rösten på jämställdhetsområdet och erbjuder en alternativ feminism. Underlag och efterfrågan finns redan – inte minst i den yngre generationen.

Det är dags att bredda bilden av svensk feminism och ta vara på den optimism den unga generationen känner i jämställdhetsfrågan!
